



# **Długofalowe skutki udziału w międzynarodowych spotkaniach młodzieży na rozwój osobowości uczestników**

## **Streszczenie**

### **1. Informacje ogólne**

Projekt badawczy został przeprowadzony w okresie od grudnia 2002 do lipca 2005 roku na uniwersytecie w Ratzybonie, przy współpracy z Federalnym Stowarzyszeniem na Rzecz Międzykulturowego Kształcenia Młodzieży, Międzynarodową Centralą Stowarzyszeń Młodzieżowych, Niemieckim Federalnym Związkiem Młodych oraz z Bawarskim Związkiem Młodych. Patronat naukowy objęli: prof. dr Alexander Thomas oraz dwójka dyplomowanych psychologów – Heike Abt i Celine Chang. Projekt został również wsparty przez fundację „Deutsche Jugendmarke”.

### **2. Cele projektu**

Głównym celem projektu było zbadanie, czy uczestnictwo w międzynarodowych spotkaniach młodzieży, mających formę krótkich programów realizowanych w stosunkowo małych grupach, wywiera skutki, które nawet po wielu latach odgrywają istotną rolę lub w znaczny sposób wpływają na całościowy rozwój jednostki.

Ponieważ do tej pory temat ten nie został szczegółowo i wyczerpująco opisany, dlatego na przedmiot badań należało spojrzeć z różnych perspektyw oraz stosować wiele różnorodnych metod badawczych.

Badania zamierzano przeprowadzić na byłych uczestnikach projektów międzynarodowych z Niemiec oraz częściowo z innych krajów.

### **3. Najważniejsze pytania problemowe**

#### **a) Jaki wpływ może mieć udział w międzynarodowych spotkaniach młodzieży na byłych uczestników – co najmniej po sześciu latach od tego wydarzenia?**

Zakładano występowanie skutków długofalowych, jednak na początku badań całkowicie niejasnym było, czy pytane przez nas osoby będą w stanie przypomnieć sobie dwutygodniowe wydarzenie sprzed sześciu lat. Badania programów indywidualnych w okresie dłuższym niż trzy miesiące (Hetzenecker, 1999) pokazują jednak, że istnieje możliwość szczegółowej reprodukcji przeżyć i wydarzeń, nawet po tak długim okresie czasu.

**b) Jakie obszary działania są ujmowane w programie oraz jakiego rodzaju doświadczenia może zdobyć jego uczestnik?**

Interesująca była odpowiedź na pytanie, czy podczas międzynarodowych spotkań młodzieży istnieją określone rodzaje przeżyć i doświadczeń, które przez wielu uczestników są określane jako szczególnie ważne. Powinno się również zbadać, czy dzięki międzynarodowym projektom może zostać stworzony swoisty „katalog” typowych i specyficznych doświadczeń ich uczestników.

**c) Jakie procesy leżą u podstaw późniejszych długofalowych skutków uczestnictwa w spotkaniach?**

Zamierzano sprawdzić, w jaki sposób może rodzić się ów długofalowy wpływ. W tym celu pytano ankietowanych o ich emocjonalne, umysłowe i fizyczne reakcje w konkretnych sytuacjach, które miały miejsce w trakcie wymiany młodzieżowej. Chodziło zwłaszcza o te wydarzenia, które z racji swojego szczególnego charakteru emocjonalnego lub ze względu na to, że były czymś zupełnie nieoczekiwanym, do tej pory pozostały w pamięci uczestników.

**d) Jaki wpływ na przeżywanie wymiany młodzieżowej mają ważne procesy związane z psychologią rozwoju człowieka?**

Młodzież uczestnicząca w projektach międzynarodowych znajduje się w specyficznej fazie rozwoju, którą opisują następujące hasła: rozwój osobowości, preferencje zawodowe i intymność (proces dojrzewania). Należy zatem zbadać, jak dalece wymienione czynniki wpływają na przeżywanie programu międzynarodowego.

**e) Jak wymiana młodzieżowa oceniana jest z perspektywy czasu?**

Ponieważ badania przeprowadzono przynajmniej sześć lat od momentu uczestnictwa w programie, dlatego można założyć, że w życiu ankietowanych miało miejsce wiele ważnych wydarzeń, takich jak opuszczenie domu rodzinnego, rozpoczęcie studiów, ewentualnie również małżeństwo, narodziny dzieci itp. Z tego względu należy wyjaśnić, jakie znaczenie miał udział ankietowanych w wymianie międzynarodowej, jak dalece wywarł on wpływ na późniejsze życie uczestników oraz jak jest on oceniany z perspektywy kilku lat.

**f) Czy istnieją różnice ze względu na odmienne typy programów międzynarodowych?**

Wybór czterech typowych form dla krótkoterminowych projektów międzynarodowych realizowanych w grupach spowodował, iż w badaniach mamy do czynienia z różnymi typami programów. Dlatego też porównanie poszczególnych typów powinno mieć również odzwierciedlenie w końcowym uśrednieniu wyników badań.

#### **4. Badane typy programów**

Wybór różnorodnych typów programów międzynarodowych był wynikiem kompleksowej analizie wymian młodzieżowych organizowanych przez różnego rodzaju podmioty i ich oferty kierowanej do uczestników. Zarówno naukowcy, jak i osoby zajmujące się wymianą, byli zgodni co do tego, że dzięki takiemu podziałowi będzie można lepiej odkryć i zbadać ten obszar działalności, związany z krótkoterminowymi projektami wymiany międzynarodowej młodzieży. W badaniach zostały ujęte następujące typy programów:

**a) Wymiana uczniów z noclegiem u rodzin goszczących**

Ten program wymiany (najpierw wyjazd do kraju goszczącego, a następnie rewizyta i przyjęcie gości do swojej rodziny) jest organizowany przez jedną ze szkół. Uczniowie zostają zakwaterowani u rodzin goszczących, aby dać im szansę nie tylko poprawienia zdolności językowych, lecz także aby umożliwić im poznanie życia rodzinnego w innym kraju. Uczniowie pozostają tam od 1 do 4 tygodni, przy czym rewizyta ma miejsce w tym samym lub następnym roku. Wiek uczestników w czasie wymiany to 14 – 18 lat. Wielkość całej grupy międzynarodowej kształtuje się na poziomie od 30 do 50 uczniów.

### **b) Spotkanie grup młodzieżowych w konkretnym mieście**

W ramach wymiany, obejmującej zarówno wizytę w innym kraju jak i rewizytę w kraju ojczystym, młodzi ludzie z różnych państw wspólnie zajmują się i pracują nad konkretnym kompleksem tematycznym. Oprócz aspektu samego spotkania, również omawianie i opracowanie określonych tematów w sposób jednoznaczny tworzy i określa najważniejsze treści danego projektu. Czas trwania wymiany wynosi od 5 do 15 dni. Zarówno pierwsza wizyta jak i późniejsza rewizyta może mieć miejsce w tym samym roku, lub w roku następnym. Uczestnicy każdorazowo są zakwaterowani u rodzin goszczących. Uczestnicy programu byli w wieku 16 – 20 lat. Wielkość całej grupy waha się od 15 do 35 osób.

### **c) Spotkanie młodych zorientowane na konkretny program kulturalny ze wspólnym zakwaterowaniem**

Centralnym punktem tego spotkania jest wspólny projekt kulturalny, trwający dokładnie tyle, ile sama wymiana. Istnieje również możliwość cyklicznego powtarzania tej imprezy w następnych latach. Uczestnicy z różnych krajów spotykają się w zupełnie nowym dla wszystkich miejscu. Program trwa od 5 do 15 dni. Łączna liczba uczestników to 20 – 80 osób. Uwzględnione w badaniach osoby w czasie uczestnictwa w programie były w wieku 16 – 20 lat.

### **d) Workcamp wielonarodowościowy**

Młodzi ludzie z różnych krajów pracują nieodpłatnie przez okres od dwóch do czterech tygodni nad społecznym projektem (np. socjalnym lub ekologicznym), przy czym samoorganizacja grupy ma tutaj ogromne znaczenie. Uczestnicy pracują zazwyczaj około 5 godzin dziennie, sami organizują sobie zajęcia w czasie wolnym, mają wspólne zakwaterowanie (warunki raczej skromne), w dużej mierze muszą sami zapewnić sobie wyżywienie. Program ma często charakter otwarty. Zazwyczaj w workcampie bierze udział od 10 do 20 osób. Wiek uczestników z reguły powinien wynosić 18 – 21 lat.

## **5. Etapy projektu**

**a) Analiza literatury:** Na początku została przeprowadzona gruntowna analiza literatury dotyczącej tej problematyki, stworzono również teoretyczny model ramowy.

**b) Analiza dokumentów:** Aby mieć rozeznanie na temat poszczególnych typów programów młodzieżowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich celów, fazy przeprowadzania projektów oraz ich uczestników, przeanalizowano cały materiał informacyjny, artykuły prasowe, statystyki, oraz (jeśli tylko były one dostępne) sprawozdania kierowników projektów, a także relacje uczestników.

**c) Wywiady z ekspertami:** Przeprowadzono wywiady (pytania oraz struktura całego wywiadu zostały wcześniej starannie przygotowane) z 17 osobami, które dysponują wieloletnim doświadczeniem jeśli chodzi o planowanie, prowadzenie oraz o czuwanie nad przebiegiem międzynarodowych spotkań młodzieży. Głównym celem było zdobycie informacji na temat konstruowania, przebiegu i charakteru projektów, jak również cech osobowościowych uczestników. Bazując na wynikach pierwszych trzech etapów, opracowano instrumenty badawcze dla etapu czwartego.

**d) Wywiady z byłymi uczestnikami:** Przeprowadzono rozmowy z byłymi uczestnikami projektów międzynarodowej wymiany młodzieży – przepytano 93 osoby z Niemiec oraz 40 osób z zagranicy. Wywiad trwał z reguły od 1 do 2,5 godziny. Wszystkie wywiady zostały bardzo dokładnie spisane, a ich treść szczegółowo przeanalizowana.

**e) Badanie ankietowe:** Bazując na wynikach przeprowadzonych wywiadów, opracowano specjalny kwestionariusz, który został wypełniony przez 532 byłych uczestników projektów międzynarodowych z Niemiec (co stanowiło 66% wszystkich osób biorących udział w badaniach statystycznych).

Podczas trwania całego projektu we współpracy z organizacjami partnerskimi przeprowadzono również pięć warsztatów towarzyszących, w trakcie których skontrolowano czy użyte instrumenty badawcze są adekwatne w stosunku do grupy docelowej, a także wyczerpująco omówiono dotychczasowe wyniki badań.

## 6. Wyniki badań

Już pierwsze wyniki badań były zaskakujące: ankietowani bardzo łatwo przypominali sobie własne doświadczenia z wymian międzynarodowych, dokładnie opisywali mnóstwo sytuacji, które miały miejsce podczas projektu. Byli w stanie przypomnieć sobie ówczesne odczucia, myśli oraz podejmowane działania, a w wielu przypadkach również potrafili powiązać je ze skutkami trwającymi do dzisiaj. Pozytywnym zaskoczeniem dla całego zespołu badawczego była również otwartość i chęć współpracy byłych uczestników. Bardzo często ankietowani wyrażali swoje ogromne zadowolenie, że „wreszcie mogą znowu komuś o tym opowiedzieć” oraz że dzięki tym wywiadam „tak piękne wspomnienia znowu ożyły”. Odpowiedzi na zadawane w wywiadzie pytania oraz wyniki badań ankietowych można przedstawić w następujący sposób:

**a) Rozkład próby ze względu na cechy socjodemograficzne respondentów:** spośród 532 pytanym byłych uczestników, kobiety stanowią 66%, 60% uczestników nie miało wcześniej żadnych doświadczeń związanych z wymianą międzynarodową, 51% ankietowanych zostało zachęconych do udziału w programie, 86,3% osób uczęszczało w trakcie wymiany do gimnazjum, średni wiek uczestnika wynosił 17 lat, ponad 90% ankietowanych uczestniczyło w projekcie wymiany młodzieżowej przynajmniej 10 lat wcześniej.

**b) Główne motywy uczestnictwa** różnią się znacznie w zależności od typu projektu.

Ze względu na tematykę programów były to głównie:

- zainteresowanie projektem muzycznym lub teatralnym,
- zainteresowanie działalnością społeczną,
- poprawienie zdolności językowych.

Wspólne motywy uczestnictwa to:

- poznawanie ludzi z innych kultur (56%),
  - generalnie – poznawanie nowych ludzi (36%),
  - zdobycie nowych doświadczeń (33%),
  - poznawanie czegoś nowego (32%),
  - zainteresowanie konkretnym państwem (31%),
  - niechęć do poznawania innej kultury / innego kraju jako „typowy turysta” (30%).
- (532 osoby; możliwość zakreślenia więcej niż jednej odpowiedzi)

**c) Decyzja o chęci uczestniczenia** w międzynarodowych programach młodzieży okazała się bardzo mocno powiązana ze specyfiką danego projektu oraz ze stopniem zaangażowania samych uczestników. Zgodnie z oczekiwaniami znaczna część uczestników wymian szkolnych (48,3%) została zachęcona do udziału przez swoich nauczycieli. 48,5% uczestników projektów artystycznych zostało zaproszonych do udziału przez nauczycieli muzyki lub przez prowadzących grupy teatralne. Natomiast jeśli chodzi o uczestników workcampów, to 35,8% z nich deklaruje, iż sami poprzez swoją aktywność zatroszczyli się o

udział w programie. Tylko od 5,4% do 9% uczestników innego rodzaju projektów dawało taką odpowiedź. W porównaniu z innymi rodzajami programów, uczestnicy spotkań dla grup młodzieżowych deklarowali najczęściej, iż możliwość wzięcia udziału została im zasugerowana przez rodzinę lub przez przyjaciół.

**d)** Byli uczestnicy bardzo szczegółowo opowiadali w wywiadach o **wielu różnych sytuacjach**, jakie miały miejsce podczas wymiany. 93 ankietowanych z Niemiec opisało 440 **przypadków**, w których zetknęli się z sytuacją zaskakującą i zupełnie nieoczekiwaną lub z sytuacją szczególnie nacechowaną emocjonalnie. 40 odpowiadających na pytania zagranicznych uczestników przedstawiło 210 takich przypadków. Wiele z tych sytuacji zostało powiązanych również z pewnymi konkretnymi długofalowymi skutkami, mającymi wpływ na życie uczestników.

**e)** **Te szczególne przypadki** można podzielić na 6 głównych obszarów tematycznych, jeśli chodzi o ankietowanych z Niemiec oraz na 4 takie obszary w przypadku ankietowanych z zagranicy.

#### **Tematy sygnalizowane przez niemieckich uczestników to:**

- specyficzne treści programowe (muzyka, teatr, życie w rodzinie goszczącej, projekty społeczne, wiara),
- odczuwane różnice (ekonomiczne – inny standard życia, kulturowe oraz różnice w przeżywaniu charakterystyczne dla poszczególnych pól),
- sytuacje z ważnymi osobami (inni uczestnicy projektów lub wymian, nauczyciele, opiekunowie oraz prowadzący),
- pozytywnie postrzegana gościnność,
- grupa (specyficzne przeżycia związane z sytuacjami w danej grupie, np. konflikty, poczucie wspólnoty, działalność w grupie itp.),
- historia Niemiec (konfrontacja z problematyką Trzeciej Rzeszy, dwustronne stosunki z krajem partnerskim, postrzeganie własnego państwa oraz stosunek obcokrajowców do mojej ojczyzny).

#### **Tematy sygnalizowane przez ankietowanych z zagranicy:**

- historia Niemiec (Trzecia Rzesza, ponowne zjednoczenie, wrogość do obcokrajowców, stosunki dwustronne z krajem partnerskim),
- różnice kulturowe (jedzenie, inne zasady i reguły, odmienne zwyczaje i nawyki, rodzina),
- stosunek do alkoholu (bardziej liberalny stosunek do alkoholu, większe spożycie alkoholu, pierwsze doświadczenia z alkoholem),
- inne osoby (uczestnicy, nauczyciele, opiekunowie lub prowadzący program).

Staje się więc jasne, że spotkanie młodzieżowe związane są ze specyficznymi działaniami oraz doświadczeniami, na które w bardzo istotny sposób wpływają tematyka programów, stosunki dwustronne z danym krajem partnerskim, historia Niemiec oraz pojedyncze osoby.

Typowe tematy powiązane z fazami rozwoju psychologicznego to kształtowanie swojej tożsamości narodowej (tutaj szczególnie uwidocznione ze względu na postrzeganie istniejących różnic) oraz tematy ważne dla młodych ludzi, takie jak np. spożycie alkoholu. Rola dojrzwania w wieku młodzieńczym odzwierciedla się mocno w licznych opisywanych przez ankietowanych sytuacjach. Szczególnie dla byłych uczestników z zagranicy temat alkoholu był bardzo ważny, ponieważ w Niemczech mieli oni okazję zetknąć się z zupełnie innym nastawieniem do kwestii jego spożycia. Częściowo również właśnie ci uczestnicy zbierali wtedy swoje pierwsze doświadczenia jeśli chodzi o konsumpcję alkoholu (w Niemczech spożywanie napojów alkoholowych dozwolone jest od 16 roku życia).

Badania ankietowe wykazały również, że nie każda pojedyncza sytuacja (mimo że często specyficzna) wywarła konkretny wpływ na dalsze życie uczestników. Bardzo często cały program lub wymiana była określana jako „szczególne przeżycie”.

f) Zarówno ankietowani z Niemiec, jak i uczestnicy z innych krajów opowiadali o wielu różnych skutkach, które trwają do dzisiaj oraz które stoją w wyraźnym związku przyczynowo-skutkowym z faktem uczestnictwa w wymianie oraz z przeżyтыми tam szczególnymi sytuacjami. Można wyróżnić następujące rodzaje **skutków długofalowych**:

**Osobiste cechy i zdolności:**

Wpływ na samoświadomość, samodzielność, wiarę w siebie, pewność siebie oraz na skuteczność prowadzonych działań.

**Otwartość, elastyczność, opanowanie:**

Zmiana w tym obszarze prowadzi do tego, że człowiek jest bardziej otwarty na nowych ludzi i na nowe sytuacje. Ponadto w sytuacjach trudnych potrafi być bardziej elastyczny i opanowany.

**Postrzeganie samego siebie:**

Ma tutaj miejsce refleksja na temat postrzegania samego siebie. Człowiek uczy się bardziej obiektywnej samooceny.

**Zdolności interpersonalne:**

Odnoszą się one do sytuacji mających miejsce w danej grupie i obejmują przede wszystkim umiejętność pracy w zespole oraz zdolność do przewyższania sytuacji konfliktowych.

**Edukacja międzykulturowa:**

Edukacja międzykulturowa obejmuje następujące obszary: zdolność empatii, świadomość istniejących różnic między kulturami, pogłębiona wiedza zarówno na temat własnej, jak i obcej kultury.

**Tożsamość kulturowa:**

Wspieranie rozwoju tożsamości kulturowej poprzez uświadomienie sobie cech własnej kultury, dyskusja na temat faktu bycia Niemcem oraz związanych z tym zalet i wad.

**Stosunek do kraju lub regionu partnerskiego:**

Kształtowanie pozytywnego nastawienia emocjonalnego do kraju lub regionu partnerskiego i jego mieszkańców, jak również wzrost zainteresowania danym krajem i innymi kulturami.

**Język obcy:**

Rozwijanie zdolności językowych, gotowość nie tylko do porozumiewania się w języku obcym, lecz także do nauki i zgłębiania tajników danego języka obcego.

**Wzrastająca aktywność:**

Dalsze zainteresowanie zagadnieniami międzykulturowymi (programy, kontakty), jak również zaangażowanie się w działalność społeczną.

**Wykształcenie i zawód:**

Doświadczenia wyniesione z wymian młodzieżowych mają również wpływ na rozwój zawodowy.

**Kontakty:**

Nawet wiele lat po wymianie utrzymywany jest kontakt (osobisty, telefoniczny, listowny) z osobami wtedy poznanymi.

Uwagę zwraca również fakt, iż skutki długofalowe w mniejszym stopniu powiązane są ze specyfiką danego projektu, w przeciwieństwie do opisywanych wcześniej szczególnych sytuacji przeżytych podczas wymiany. Rodzaje długotrwałych skutków wyodrębnione na podstawie przeprowadzonych wywiadów zostały wykorzystane w późniejszych badaniach ankietowych na dużej grupie respondentów – każdej kategorii skutków długofalowych przyporządkowano różne tezy. Treść tych stwierdzeń była bardzo mocno związana z wypowiedziami udzielonymi podczas wywiadów.

## Skutki długofalowe

Skala pomiaru 10 rodzajów skutków długofalowych w ankiecie składa się z różnej liczby pytań (tez) i odpowiedzi. Respondenci mogli każdorazowo wybrać odpowiedź od 1 (nie zgadzam się) do 5 (zgadzam się całkowicie). Liczba zakreślonych odpowiedzi nr 3 (obrazującej średni poziom aprobaty danej tezy lub pytania) była większa niż liczba tez pomnożona przez 3. Te wartości pokazują, że ankietowani najczęściej wybierali odpowiedzi w przedziale od 3 do 5. Średni poziom aprobaty danej odpowiedzi przy 7 tezach wynosiłby zatem 21.

Przedstawione w poniższej tabeli wyniki pokazują, ile procent, spośród 532 zapytanych, osób „raczej” (łącznie suma większa od liczby tez pomnożonej przez 3) zgadza się ze stwierdzeniem, że doświadczenie zdobyte dzięki wymianie międzynarodowej pozytywnie wpłynęło na rozwój danych kompetencji i zdolności.

Kategoria skutków długofalowych	Głosy „raczej tak” (w procentach)	Głosy „raczej nie” (w procentach)
<b>Osobiste cechy i zdolności</b>	62,9	37,1
<b>Otwartość, elastyczność, opanowanie</b>	51	49
<b>Postrzeganie samego siebie</b>	39,7	60,3
<b>Zdolności interpersonalne</b>	51,8	48,2
<b>Edukacja międzykulturowa</b>	62,3	37,7
<b>Tożsamość kulturowa</b>	28,1	71,9
<b>Stosunek do kraju partnerskiego</b>	59,7	40,3
<b>Wzrastająca aktywność</b>	27,9	72,1
<b>Wpływ na rozwój zawodowy</b>	16,1	83,9
<b>Język obcy</b>	52	48

Poza tymi kategoriami zbadano również, czy zawiązane podczas wymiany kontakty trwają do dzisiaj.

Teza	Tak (w procentach)	Nie (w procentach)
<b>Do dzisiaj jestem zaprzyjaźniony z osobami, które poznałem na wymianie</b>	28	64
<b>Mam jeszcze kontakt z osobami, które poznałem podczas wymiany</b>	41	59
<b>Rozwinęło się uczucie w stosunku do osoby poznanej na wymianie, które trwało dłużej niż sam projekt</b>	15	85

52% tych, którzy do dzisiaj utrzymują znajomość (316 osób) z uczestnikami poznanymi na projekcie, ma z nimi kontakt jeden lub dwa razy w roku, 29% trzy do pięciu razy w roku, 19% więcej niż pięć razy w ciągu roku. Co zaskakujące, aż 67% (215 uczestników) spotyka się z tymi osobami, 81% utrzymuje kontakt listowny, a 49% kontakt telefoniczny (możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi). W 59% przypadków (216 osób) utrzymywany jest kontakt z uczestnikami z zagranicy.

**g) Ogólne znaczenie** doświadczenia zdobytego na wymianie międzynarodowej dla 71% z 532 pytanym osób odgrywa ważną rolę. 51% osób uważa je za ważniejsze, niż inne doświadczenia zdobyte za granicą, natomiast dla 56% jest ono ważniejsze niż spotkania z obcokrajowcami na terenie Niemiec. Dla 57% to doświadczenie odgrywa większą rolę niż przeżycia z innych wyjazdów grupowych. 39% ankietowanych stwierdza, że rola i znaczenie doświadczenia z programów międzynarodowych nie zmieniło się po upływie czasu, natomiast dla 19% przeżycia i doświadczenia wyniesione z projektów z biegiem czasu nabierają coraz większego znaczenia. Z dzisiejszej perspektywy 85% badanych ocenia udział w programie wymiany bardzo dobrze lub dobrze. W przeprowadzonych wywiadach 32,2% spośród 93 ankietowanych z Niemiec zakwalifikowało udział w wymianie międzynarodowej do grona pięciu najważniejszych wydarzeń w życiu w kategorii „czas wolny – edukacja – zawód”. Te osoby dokonały wyboru spośród 86 innych ważnych wydarzeń i umieściły projekt wymiany w tzw. „pierwszej piątce”.

**h)** Można wyodrębnić cztery **podstawowe kategorie**, jeśli chodzi o wpływ uczestnictwa w wymianie międzynarodowej na późniejsze życie uczestników:

**„Miło było“:**

Doświadczenie zdobyte podczas projektu nie odcisnęło widocznego piętna na dotychczasowej biografii uczestników. Wymiana międzynarodowa była wspaniałym urlopem, cudownie spędzonym czasem, cennym doświadczeniem, ale nie miała żadnych konkretnych następstw w życiu uczestników.

**Mozaika:**

Doświadczenie z wymiany międzynarodowej razem z innymi wydarzeniami z życia przyczyniło się w konkretny sposób do rozwoju osobowościowego uczestnika. To doświadczenie wpisuje się w biografię danej osoby niczym mała część całego układu mozaikowego. Jest małym elementem całościowej układanki czynników, mającej wpływ na wybór życiowej drogi.

**Domino:**

Uczestnictwo w projekcie stało się swoistym impulsem, początkiem całego łańcucha zdarzeń i działań. Wymiana młodzieżowa postrzegana jest jako tzw. „wyciągnięcie zawlecзки”, jako impuls - początek nowego etapu w życiu oraz jako kamień węgielny pod budowę nowej rzeczywistości.

**Punkt zwrotny:**

Wymiana młodzieżowa jest punktem zwrotnym w dotychczasowej biografii. Udział w programie zapoczątkowuje całkowitą odmianę w życiu człowieka - zerwanie z utartymi wzorcami. Stają się również początkiem innej drogi życiowej.

**i)** W ramach wywiadu pytano, czy **związek między udziałem w wymianie a opisywanymi późniejszymi zmianami w życiu** uczestnicy dostrzegli już wcześniej, czy może zauważyli je dopiero przy okazji prowadzonych badań. To pytanie kontrolne było bardzo ważne, ponieważ istniała możliwość, że byli uczestnicy dopiero podczas wywiadu, kiedy wrócą pamięcią do zdarzeń z przeszłości, zdadzą sobie sprawę, iż udział w projekcie mógł mieć związek z ich późniejszymi działaniami i decyzjami. Tylko w nielicznych przypadkach ankietowani

przyznali, że dopiero dzięki tej rozmowie uświadomili sobie znaczenie poszczególnych aspektów uczestnictwa w wymianie.

**j) Różnice między czterema zbadanymi typami projektów** można przedstawić w następujący sposób:

- brak różnic, jeśli chodzi o osobiste cechy i zdolności, otwartość, postrzeganie samego siebie oraz zdolności interpersonalne,
- niewielka przewaga programów wymiany szkolnej oraz spotkań grup młodzieżowych, jeśli chodzi o rozwój zdolności międzykulturowych (edukacja międzykulturowa),
- brak różnic ze względu na tożsamość kulturową,
- brak różnic, jeśli chodzi o wzrastającą aktywność,
- niewielka przewaga programów o tematyce kulturalnej mając na uwadze późniejszy wpływ na przebieg pracy zawodowej,
- przewaga programów wymiany szkolnej, jeśli chodzi o naukę języka obcego,
- brak różnic w odniesieniu do nieoczekiwanych długofalowych skutków uczestnictwa.

Wyniki badań ankietowych umożliwiły szczegółowy wgląd w zdobyte, z biegiem czasu poddawane stosownej analizie i ocenie, doświadczenie podczas wymian międzynarodowych. Poprzez zbiorową analizę wszystkich opisywanych sytuacji mających miejsce na wymianie, możliwe stało się zebranie informacji na temat przebiegu projektów, rodzaju specyficznych sytuacji, kategorii skutków długofalowych, jak również zbadanie ogólnego znaczenia doświadczeń wyniesionych z wymian młodzieżowych. Dzięki badaniom ankietowym na dużej grupie respondentów potwierdziły się również wyniki przeprowadzonych wcześniej wywiadów.

**k) Opracowanie modelu wzajemnych powiązań**

Obok opisowej analizy wyników powinno się także zbadać, czy istnieje związek między skutkami długofalowymi, osobowością uczestników oraz rodzajami poszczególnych projektów. Dlatego w pierwszej kolejności liczbę różnych skutków długofalowych zredukowano do trzech kategorii (wskaźników), stosując analizę wskaźnikową (z rotacją Varimax). Dla szacunkowych wartości wskaźnikowych każdorazowo stworzono tzw. model regresyjny (postępowanie stopniowe).

Nazwa wskaźnika	Rodzaj skutków długofalowych
Osobiste cechy i zdolności	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Osobiste cechy i zdolności</li> <li>• Otwartość, elastyczność, opanowanie</li> <li>• Postrzeganie samego siebie</li> <li>• Zdolności interpersonalne</li> </ul>
Kompetencje międzykulturowe	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Edukacja międzykulturowa</li> <li>• Stosunek do kultury kraju partnerskiego / do innych kultur</li> <li>• Tożsamość kulturowa</li> </ul>
Specyficzne kompetencje i zdolności związane z konkretnym działaniem	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wzrastająca aktywność</li> <li>• Języki obce</li> <li>• Rozwój zawodowy</li> </ul>

Z osobistymi cechami i zdolnościami (1 model) mają związek następujące zmienne ( $R^2=29$ ):

Zmienne 1 modelu	Interpretacja
Motyw uczestnictwa: poznawanie nowych ludzi (generalnie)	Osoby, które z tego powodu zdecydowały się na uczestnictwo w programie, skorzystały bardziej w tym zakresie.
Samooceńca: niezdecydowany	Osoby, które przed wymianą same określały się jako niezdecydowane, skorzystały bardziej w tym zakresie.
Wiek innych uczestników	Uczestnictwo starszych osób miało znaczący wpływ.
Refleksja na temat zdobytych doświadczeń	Refleksja na temat doświadczeń zdobytych podczas wymiany sprzyjała powstawaniu skutków długofalowych w tym zakresie.
Ogólne znaczenie	Im większe znaczenie odgrywa doświadczenie z wymian, tym większy jest długofalowy wpływ w tym zakresie.
Znaczenie kontaktu z ludźmi o podobnych poglądach	Im większe znaczenie dla uczestników miało obcowanie z osobami o podobnych poglądach, tym większe następstwa tego faktu dało się zaobserwować w tym zakresie.

Z kompetencjami międzykulturowymi (2 model) mają związek następujące zmienne ( $R^2=.35$ ):

Zmienne 2 modelu	Interpretacja
Motyw: poznawanie ludzi z innych kultur	Osoby, które z tego powodu zdecydowały się na uczestnictwo w programie, skorzystały bardziej w tym zakresie.
Przeżycie czegoś nowego	Nowe doświadczenia sprzyjały powstawaniu skutków długofalowych w tym zakresie.
Znaczenie kontaktu z ludźmi o podobnych poglądach	Im większe znaczenie dla uczestników miało obcowanie z osobami o podobnych poglądach, tym większe następstwa tego faktu dało się zaobserwować w tym zakresie.
Znaczenie kontaktu z mieszkańcami kraju lub regionu partnerskiego	Jeśli kontakt z mieszkańcami kraju lub regionu partnerskiego odgrywał dla uczestników ważną rolę, można było zaobserwować większy długofalowy wpływ w tym zakresie.
Pobyt za granicą w ramach wymiany	Jeśli podczas wymiany miał miejsce wyjazd za granicę, sprzyjało to powstawaniu skutków długofalowych w tym zakresie.
Płeć	W tym zakresie chłopcy skorzystali bardziej niż dziewczęta.
Rodzaj programu: spotkania dla młodzieży zorientowanie na przeprowadzenie konkretnego projektu kulturalnego	Uczestnicy tych projektów skorzystali w mniejszym stopniu w porównaniu z uczestnikami wymiany szkolnej.

Ze specyficznymi kompetencjami zorientowanymi na konkretne działanie (3 model) związane są następujące zmienne ( $R^2=18$ )

Zmienne 3 modelu	Interpretacja
Ogólne znaczenie	Im większe znaczenie odgrywa doświadczenie z wymian, tym większy jest długofalowy wpływ w tym zakresie.
Motyw: poprawić znajomość języków obcych	Osoby, które z tego powodu zdecydowały się na uczestnictwo w programie, skorzystały bardziej w tym zakresie.
Samooceńca: żądny przygód	Osoby, które przed wymianą same określały się jako otwarte na przeżywanie nowych przygód, skorzystały bardziej w tym zakresie.
Formy spędzania wolnego czasu	Im większe znaczenie dla uczestnika odgrywa możliwość samodzielnego zaplanowania wolnego czasu, tym częściej dało się zaobserwować występowanie długofalowych skutków w tym zakresie.
Pobyt za granicą w ramach wymiany	Jeśli podczas wymiany miał miejsce wyjazd za granicę, sprzyjało to powstawaniu skutków długofalowych w tym zakresie.
Rodzaj programu: workcamp oraz spotkanie młodych zorientowane na realizację konkretnego projektu kulturalnego	Uczestnicy tych projektów zaobserwowali występowanie większej ilości skutków długofalowych w porównaniu z uczestnikami wymiany szkolnej.

Trzy przedstawione powyżej modele dostarczają pierwszych dowodów na związek między cechami osobowościowymi uczestników, tematyką projektów oraz skutkami długofalowymi. Te zagadnienia muszą zostać dokładniej przeanalizowane w ramach dalszych badań.

Warty odnotowania jest również fakt, iż płeć odgrywa tutaj mniejszą rolę niż wcześniej zakładano. To, że rodzaj projektu w modelu 1 nie miał istotnego wpływu pokazuje, iż wszystkie typy programów przyczyniają się do rozwoju osobowości uczestników, szczególnie w odniesieniu do osobistych cech i zdolności. Rodzaje skutków długofalowych zaprezentowane w 1 modelu wyraźnie odzwierciedlają rolę procesu dojrzewania w wieku młodzieńczym. Jeśli chodzi o dwa pozostałe modele, można zaobserwować wpływ rodzaju projektu: poszczególne typy wymian pokazują różnorodne profile działania, tzn. wspierają powstawanie długofalowych skutków w różnych obszarach (np. rozwój muzyczny kontra znajomość języków obcych). Wyniki badań potwierdzają nasze wcześniejsze założenia, iż motywy uczestnictwa, chęć przeżycia czegoś nowego oraz refleksje na temat zdobytych doświadczeń odgrywają istotny wpływ na skutki długofalowe. Dzięki tym modelom można również sformułować wiele wskazówek dla osób zajmujących się wymianą międzynarodową, szczególnie, jeśli chodzi o koncepcje i tematykę programu, jak również wybór odpowiednich uczestników.

Więcej informacji o projekcie można znaleźć pod adresem:  
[www.jugendaustausch-langzeitwirkungen.de](http://www.jugendaustausch-langzeitwirkungen.de)

Wyniki badań zostaną opublikowane w formie książki, dotychczasowy tytuł roboczy brzmi: „Międzynarodowe spotkania dla młodzieży jako szansa nauki i rozwoju”, w Akademii im. Tomasza Morusa w zbiorze „Dialog teoretyków z praktykami – badania na temat międzynarodowych spotkań dla młodzieży”. Książkę będzie można nabyć od połowy 2006 roku w księgarniach lub w Akademii im. Tomasza Morusa.

Chętnie odpowiemy na Państwa pytania. Kontakt z nami:

Uniwersytet w Ratzbonie  
Universität Regensburg: Telefon: +49 (0) 941-943 3247  
E-mail: [jugend.austausch@psychologie.uni-regensburg.de](mailto:jugend.austausch@psychologie.uni-regensburg.de)

Federalne Stowarzyszenie na Rzecz Międzykulturowego Kształcenia Młodzieży  
Bundesvereinigung Kulturelle Jugendbildung: Telefon: +49 (0) 21 91-79 43 91  
E-mail: [witte@bkj.de](mailto:witte@bkj.de)

Międzynarodowa Centrala Stowarzyszeń Młodzieżowych  
Internationale Jugendgemeinschaftsdienste: Telefon: +49 (0) 228-22 80 016  
E-mail: [arno.thomas@ijgd.de](mailto:arno.thomas@ijgd.de)

Niemiecki Federalny Związek Młodych  
Deutscher Bundesjugendring: Telefon: +49 (0) 30-40 04 0416  
E-mail: [jochen.rummenhoeller@dbjr.de](mailto:jochen.rummenhoeller@dbjr.de)

Bawarski Związek Młodych  
Bayerischer Jugendring: Telefon: +49 (0) 89-51 45 849  
E-mail: [boettcher.gerhard@bjr.de](mailto:boettcher.gerhard@bjr.de)



Międzynarodowa Centrala Wymiany Młodzieżowej  
Internationaler Jugendaustausch- und Besucherdienst: Telefon: +49 (0) 228-95 060  
E-mail: [info@ijab.de](mailto:info@ijab.de)